

ІНФЛЯЦІЙНИЙ „ПЕРЕГРІВ” 2003—04 РР. ТА ЙОГО НАСЛІДКИ: „ПОМАРАНЧЕВІ” НЕ ВИННІ

Вступ. Сповільнення темпу економічного зростання в 2005 р. на тлі нібито „рекордних” показників зразка 2003—04 рр. інтенсивно використовується як для критики нової влади загалом, так і взаємопоборювання двох найбільших відламів колись єдиної „помаранчевої” команди. Насправді сповільнення темпу економічного зростання було неunikним наслідком щонайменше трьох помилок в економічній політиці уряду В. Януковича: 1) браку антициклічної реакції на сприятливе поліпшення цінових співвідношень у зовнішній торгівлі, 2) передвиборчого послаблення фіскальної і монетарної політики (з літа 2004 р.), 3) катастрофічного зниження поголів’я худоби, а відповідно — обсягів виробництва тваринницької продукції, упродовж 2003—04 рр. Наслідком стало відчутне прискорення інфляції оптових цін, подорожчання продовольчих товарів, дестабілізація валютного ринку. Наприкінці 2004 р. економічну ситуацію погіршив значний вплив капіталу. На такому тлі численні пояснення зниження темпу зростання ВВП і промислового виробництва нібито деструктивною політикою уряду [6, с. 21—25], стрімким зростанням перерозподілу через бюджет [15], кардинальним втручанням в економічну царину [3], відсутністю кредитної та інвестиційної підтримки вітчизняних виробників [4] чи політикою реприватизації [11, 12] виглядають щонайменше непрофесійними, політично заангажованими і тенденційно забарвленими. Не виключено, що показники ВВП і експорту в 2004 р. було істотно завищено внаслідок використання схем відшкодування фіктивного ПДВ — це розвінчує міфологію минулорічного „рекордного” економічного зростання, тоді як нинішнє сповільнення динаміки ВВП стає менш виразним.

Закладені тандемом В. Янукович — С. Тигіпка глибокі макроекономічні деформації все-таки зібрали свій деструктивний „урожай” (інфляція, сповільнення темпу економічного зростання), і не без допомоги олігархічних ЗМІ та окремих представників президентського оточення створили у суспільстві міраж „року нереалізованих можливостей”. Добра новина полягає у тому, що повномасштабної кризи не відбулося, передусім завдяки контрастному поліпшенню фіскальних показників. За великим рахунком українська економіка відбулася „легким переляком”, адже катастрофічний спадок тандему В. Янукович — С. Тигіпка міг позначитися повноцінною економічною кризою зразка 1998—99 рр.

Обрана з початку 2005 р. стратегія економічної політики, що ґрунтувалася на радикальному поліпшенні сальдо бюджету, лібералізації зовнішньої торгівлі та обмеженому адміністративному регулюванні, була безальтернативною. Надмірне акцентування нібито „провальної” політики уряду Ю. Тимошенко на тлі міфологізації економічного зростання-2004 стало неприпустимим політичним “самострілом” президентського оточення. Замість консолідації суспільства навколо програми антикризових дій було посіяно зневіру до нової влади і створено сприятливе середовище для реваншистських настроїв. Падіння довіри до нової владної команди пов’язано не так з економічними причинами, як із вагомими політичними прорахунками: відмовою від передвиборчого гасла „бандитам—тюрми” та „мюнхенізацією” процесу політичних домовленостей.

Логіка політичного циклу. У жовтні 2004 р. автор цих рядків застерігав від виникнення в Україні повномасштабної фінансової кризи внаслідок передвиборчого збільшення видатків бюджету і пропозиції грошової маси [14]. Політичний цикл, що полягає у стимулюванні платоспроможного попиту напередодні виборів, тоді як після виборів відбувається непопулярне скорочення видатків або підвищення податків, притаманний всім країнам — промисловим і слабкорозвиненим, але свій руйнівний потенціал виявляє передусім на периферії, де бідність населення підвищує електоральну віддачу на передвиборчі видатки. Наведені аналогії з країнами Латинської Америки демонстрували як анатомію політичного циклу, так і амплітуду справжньої економічної кризи. Наголошувалося, що неминучі економічні труднощі після президентських виборів осені 2004 р. можуть використовуватися у політичній грі напередодні парламентських виборів 2006 р., як це відбувалося у Мексиці чи Аргентині.

На прикладі виборчих кампаній у Мексиці виразно помітно, що напередодні виборів зростання ВВП прискорюється, а відразу ж після виборів — сповільнюється (рис. 1а). Так було у 1994 р., коли передвиборче економічне зростання, яким цілодобово зомбували мешканців міст і сіл, завершилося фінансовою кризою і зниженням ВВП на майже 8%. Причиною стало інтенсивне збільшення урядових видатків, яке фінансувалося гігантськими зовнішніми запозиченнями, та супутнє збільшення грошової маси. Без спаду ВВП не обійшлося і у післявиборчому 2001 р., тоді як напередодні президентських виборів мексиканська економіка демонструвала так само звичне прискорення темпу економічного зростання.

В Аргентині ВВП зростав у 1997—98 рр., проте з початку 1999 р. девальвація бразильського реала — відразу ж після президентських виборів у Бразилії — створила відчутні економічні труднощі (рис. 1б). Діючого президента К. Менема це не хвилювало, оскільки парламент не дозволив балотуватися на третій термін, проте

можливістю компрометації свого наступника він скористався блискуче. Аргентинський Болівар не справився із збільшенням зовнішнього боргу із 29% від ВВП у 1995 р. до 43% у 1998 р. і 52% від ВВП у 2000 р. У січні 2002 р. Аргентина відмовилася від обслуговування зовнішнього боргу і девальвувала грошову одиницю — песо — втричі. Економічна стагнація 1999—2001 рр. змінилася повноцінною економічною кризою, яка допомогла Пероністській партії оперативно повернути владу після програних восени 1999 р. президентських виборів.

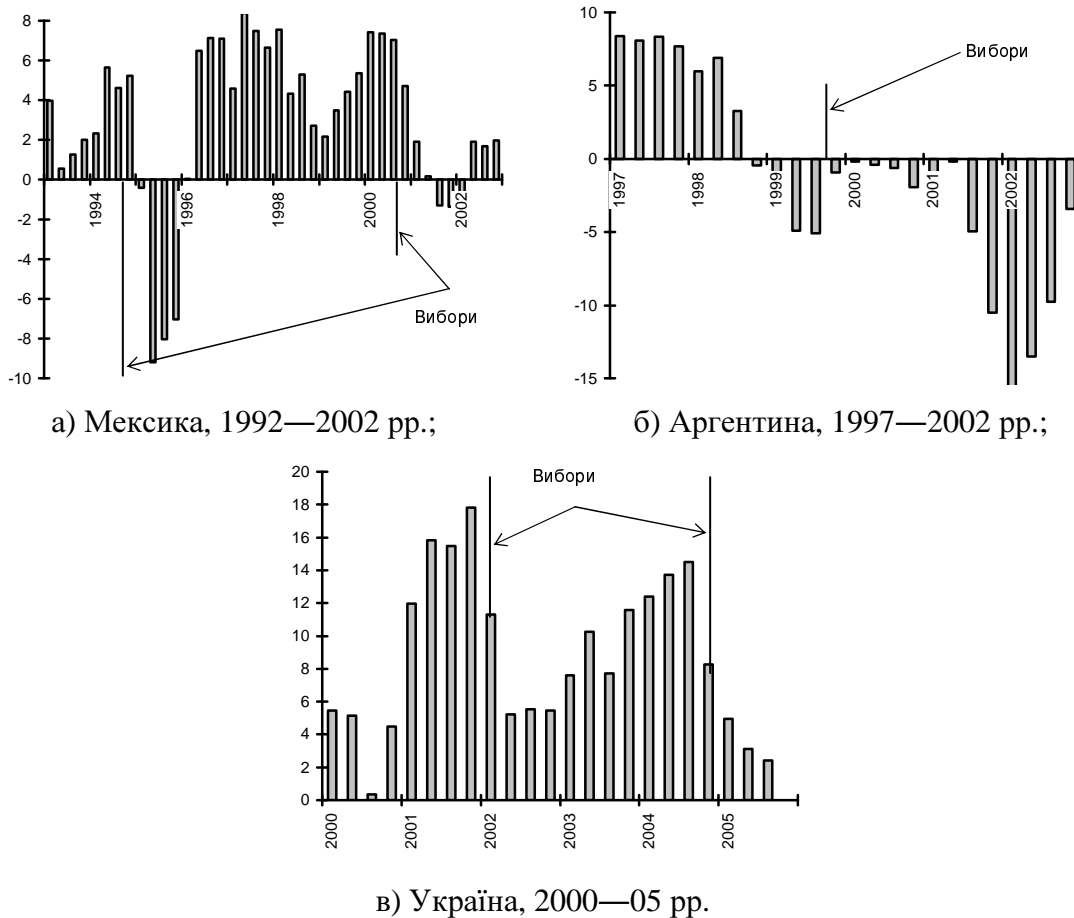

Рис. 1. Зростання ВВП в контексті виборчих кампаній вибраних країн (%)

Джерело: IMF *International Financial Statistics*

В Україні з початку 2005 р. обійшлося без спаду ВВП (рис. 1в), але надто багато політиків мріє про аргентинський „сценарій” повернення до влади за допомогою власноруч створених економічних труднощів. Принагідно зауважимо, що напередодні березневих парламентських виборів (2002 р.) прискорення темпу зростання ВВП було ще відчутнішим, ніж минулого року. І так само відразу ж після виборів відбулося контрастне зниження цього показника. На такому тлі економічна динаміка 2004—05 рр. не дивує: такі вже реалії політичного циклу.

Руйнівні наслідки економічної політики тандему В. Янукович — С. Тигипко.

Сальдо бюджету погіршувалося з початку 2003 р., а наприкінці 2004 р. вперше виникло перевищення видатків над надходженнями (рис. 2), що досить незвично для періоду „рекордного” економічного зростання. Хоча об’єктивні підстави для збільшення обсягів виробництва понад рівноважний рівень створювало стрімке подорожчання металу на світових ринках, головними інструментами „перегріву” вітчизняної економіки стало все-таки експансійне збільшення дефіциту бюджету і пропозиції грошової маси, адже світові ціни на метал почали знижуватися ще з початку 2004 р..

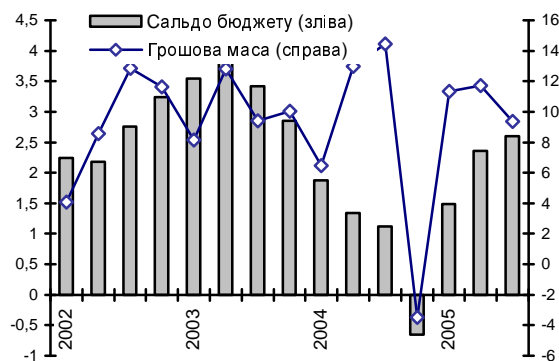

Рис. 2. Сальдо бюджету (% від ВВП) і темп зростання пропозиції грошової маси (%), 2002—05 рр.

Джерело: www.bank.gov.ua

Експансійна політика 2003—04 рр. стала потужною міною сповільненої дії, яка не могла не здетонувати у наступному 2005 р. Навіть якщо б українським урядом керувала надприродна сила, гальмування темпу економічного зростання однаково не вдалося б уникнути. По-перше, із середини 2003 р. відбулося істотне підвищення оптових цін (рис. 3а). Значною мірою це відбивало наслідки стрімкого подорожчання металопродукції на світових ринках, що за умови повільнішого зростання цін на сиру нафту істотно поліпшило цінові співвідношення у зовнішній торгівлі (рис. 3б). Інфляція споживчих цін залишалася порівняно невисокою, що можна пояснити „приховуванням” видатків бюджету і подорожчанням нерухомості, яка „зв’язувала” зайву грошову масу, але восени 2004 р. обидва показники — оптових і споживчих цін — зазнали виразного прискорення. Інфляційний імпульс від підвищення світових цін на метал і сиру нафту було посилено збільшенням соціальних виплат та очікуваннями девальвації гривні (цьому сприяло раптове „зникнення” долара в обмінних пунктах).

Ще у серпні 2004 р. тодішній радник президента проф. А. Гальчинський, якого важко запідозрити у політичній заангажованості, стверджував, що „17—18% промислового зростання — це не досягнення, а економічна аномалія” [2, с. 7]. Якщо рівноважний темп зростання ВВП становить 6—7%, то його підвищення до 12% мало неминуче призвести до наступного зниження цього показника до 1—2%. У жовтні 2004 р. віце-президент Київського банківського союзу Б. Соболев зауважив, що „економічну аналітику підмінили бравурні декларації про те, як усе в нас добре” і на підставі реальних даних запевняв, що „ми стрибаємо не вгору вперед і навіть не вгору на місці, а вгору назад... причому головою вниз” [10]. Стрибнути встигли, а от „розбити голову” в стилі 1998—99 рр. не дозволила зміна владної команди.

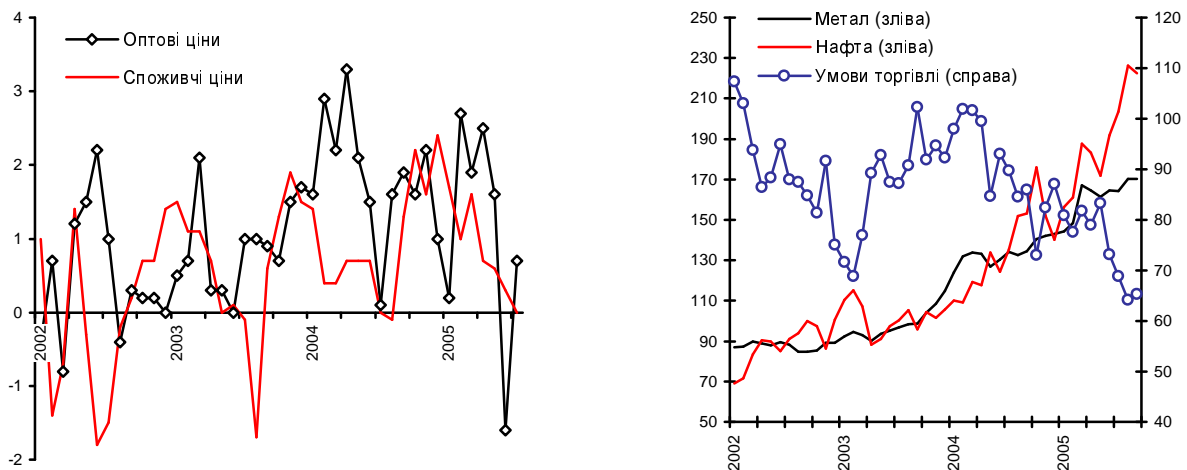

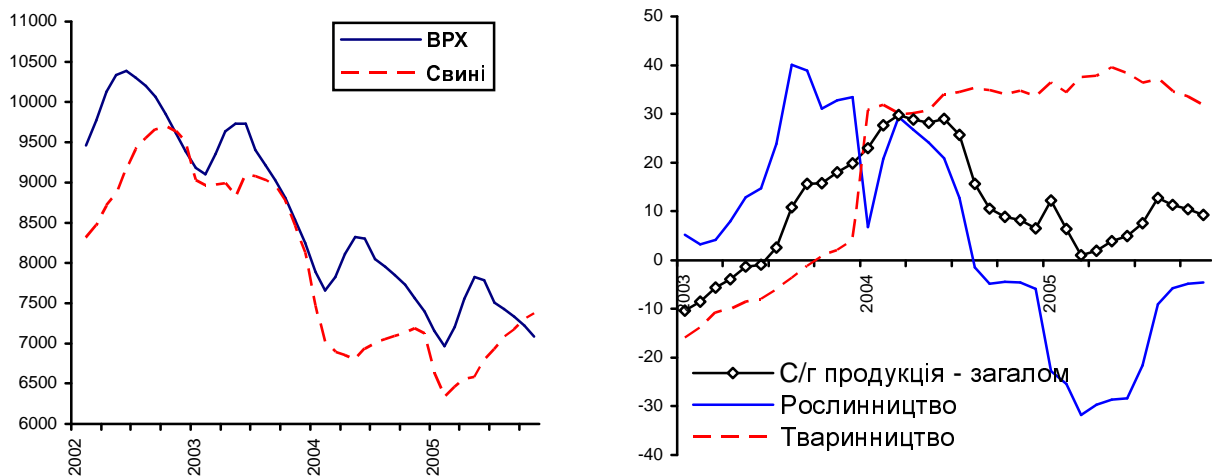
Рис. 3. Інфляція оптових і споживчих цін (%), 2002—05 рр.

Джерело: www.bank.gov.ua

Не виключено, що ефект „стрибка” посилили статистичні маніпуляції. Приміром, одна з постійних авторів „Дзеркала тижня” влітку 2004 р. смачно цитувала вислів тодішнього першого віце-прем’єра М. Я. Азарова, що „якби не було статистики, ми б не дізналися про такий рекордний темп зростання ВВП в Україні”, і називала минулорічну статистику такою, що „несе інформацію таку саму змістовну, як метушня в курятнику” [14]. Схоже на правду, але де сьогоднішні статті на цю тематику? Лише наприкінці листопада І. Крючкова, яка ще влітку захоплювалася економічною динамікою часів В. Януковича [4], призналася, що „високі обсяги торішнього експорту викликають великі сумніви” [5]. Схеми фіктивного ПДВ істотно завищили обсяги як експорту, так і ВВП, а відсутність необхідної корекції показників офіційної статистики не дозволяє об’єктивно оцінити як змарновані шанси 2003—04 рр., так і успішність антикризової політики зрзка 2005 р.

По-друге, наприкінці 2004 р. відбувся істотний вплив капіталу. Після втрати 4,0 млрд. дол. у IV кв. 2004 р. годі сподіватися на прискорення темпу економічного зростання. На початку грудня 2004 р. президент Л. Кучми з екрана телевізора „заспокоював” населення, що банківська система на межі краху. Обмінний курс готівкового ринку на рівні 6 грн. за долар змушував виробників і торгівлю нервово переписувати цінники. Якщо такий макроекономічний „коктейль” мав сприяти активізації інвестиційного процесу в наступні півроку, то наведена вище фраза про „метушню в курятнику” поширюється на відповідні аналітичні матеріали.

По-третє, період 2003—04 рр. позначився справжнім крахом українського тваринництва (рис. 4а), що підготувало підґрунтя для значного (і тривалого) подорожчання цін на м’ясо (рис. 4б). Протягом червня 2003 р. — лютого 2005 р. поголів’я ВРХ скоротилося на третину — до 7,0 млн. голів. Аграрну компоненту „рекордного” економічного зростання можна порівняти хіба що з часами Другої світової війни. Поголів’я свиней скоротилося з 9,7 млн. голів у жовтні 2003 р. до заледве 6,3 млн. голів у лютому 2005 р. Якщо після такого руйнування тваринництва сподіватися на дешеве м’ясо, то лише в одному випадку — з імпорту.

а) поголів’я худоби (тис. голів);

б) динаміка цін на с/г продукцію (%);

Рис. 4. Вибрані показники аграрного сектора, 2002—05 рр.

Примітка: зростання цін показано у % до відповідного періоду минулого року

Джерело: www.ukrstat.gov.ua

Продукція тваринництва стрімко подорожчала ще у січні 2004 р., коли відчутно зменшилася пропозиція тваринницької продукції. З вересня 2004 р. висхідну цінову тенденцію підтримало збільшення платоспроможного попиту. Очевидно, що для відновлення поголів’я худоби потрібен час. Помітна з кінця 2004 р. сприятлива тенденція до здешевлення продукції рослинництва повинна збільшити обсяги тва-

ринницької продукції, якщо не зашкодить політика „дорогого” зерна, яку пропагує Міністерство аграрної політики.

Услід за старшим віце-президентом *Economist Intelligence Unit* Д. Торнілі [8] можна повторити, що в Україні не сталося нічого дивовижного: економіка сповільнилася з рівня, який втримати неможливо, — 12% приросту ВВП на рік. Наслідки перегріву поглибило те, що попередній режим спробував купити своїх виборців. Мильна бульбашка буму часів В. Януковича луснула з приходом до влади нового, більш чистого уряду, подібно до як це трапилося у Словаччині після розчищення „авгієвих стаєнь” уряду В. Мечіара. Марно сподіватися, що наведення ладу в „авгієвих стайнях” позначиться негайним прискоренням темпу економічного зростання — так не буває. Відомий вислів Конфуція, що для досягнення успіху необхідно три роки, справедливі й у зворотньому прочитанні: для нейтралізації успадкованих помилок в економічній політиці потрібно не менше часу [9].

Аналіз економічної політики 2005 р. Системна (і добре скоординована) критика діяльності уряду зразка першої половини 2005 р. зосереджується навколо чотирьох питань: 1) формування бюджету „проїдання”, 2) запровадження тимчасового адміністративного обмеження цін на бензин (квітень-травень 2005 р.), 3) антикризове регулювання на ринках м’ясопродуктів і цукру, 4) реприватизація.

Зрозуміло, що з початку 2005 р. складне економічне становище вимагало нестандартних дій передусім у фіскальній політиці. На тлі значних інфляційних очікувань, непевності щодо стану банківської системи і панічних коментарів щодо 33—45 млрд. грн. „прихованого” дефіциту бюджету уряду вдалося виконати головне — стрімко збільшити надходження у бюджет. Підтримання профіциту бюджету на вищому рівні видатків — це практично єдиний спосіб неінфляційного збільшення сукупного попиту. Чи можна було за умови виразної інфляційної інерції та збільшених видатків бюджету розраховувати на зниження ставок оподаткування та фінансування амбіційних інвестиційних проектів? Ні. Для конкретної ситуації 2005 р. бюджет „проїдання” є набагато меншим лихом, аніж його пропагандистська альтернатива — бюджет „зростання” зразка 2003—04 рр., який легко перетворити у бюджет „розкрадання”. До речі, бюджет-2006 теж не став бюджетом „зростання”, але численних критиків такої фіскальної політики, які так голосно виступали влітку 2005 р., сьогодні годі почути.

Попри значну інфляційну інерцію, уряду вдалося забезпечити зростання заробітної плати у реальному вимірі. Протягом січня-квітня динаміка підвищення заробітної плати дещо поступалася показникам 2004 р. (передусім з погляду успадко-

ваної інерції споживчих цін, „розігрітих” непотрібною боротьбою з дефляцією в 2003—04 рр.), однак з літа динаміка заробітної плати повернулася на траєкторію 2004 р. Цьогорічне зростання реальної заробітної плати значно перевищує показники 2003 р., коли запрацював уряд В. Януковича.

Якість монетарної політики виявилася дещо нижчою (рис. 1), але до цього могло спричинитися контрастне поновлення припливу капіталу. Повільніше гальмування інфляції легко пояснити подорожчанням енергоносіїв. Що б не твердили критики квітнево-травневого „заморожування” цін на бензин, це дозволило завершити посівну кампанію і налагодити альтернативні механізми постачання бензину на вітчизняний ринок. У випадку відсутності адміністративних обмежень події неминуче розвивалися за „цукровим” сценарієм: протягом лічених днів пальне дорожчало вдвічі, що неминуче викликало б масові протести селян, перекриття доріг та інші ексцеси. Натомість нафтотрейдери повторювали б, що „бензин в Україні є”, але відсутність „домовленостей” заважає його продавати. У підсумку шантажу „вчорашніх” восени Україна могла залишитися без хліба. З двох лих — адміністративне регулювання і дестабілізація ринку пального — було вибрано менше.

Комбінація тимчасових адміністративних обмежень та імпорتنих товарних інтервенцій могла з легкістю вирішити м'ясну, а тим паче цукрову „кризу”, однак політичні маневри переважили національний інтерес. Оскільки відновити поголів'я худоби до рівня 2002 р. не вдасться ні цього, ні наступного року, збільшення імпорту м'яса виглядає неunikним, однак парламентарі — проти. Прозорих схем не люблять. Подібно з цукром. Скільки б міністр аграрної політики О. Баранівський не гіпнотизував, що „цукор в Україні є”, ціни від того не знижувалися. Лише імпорт цукру-сирцю за нібито „злочинною” схемою знизив ціни до прийняттого рівня, але неприємний електоральний „осад” залишився.

Жодних підстав називати реприватизацію чинником погіршення інвестиційного клімату чи „переляку усього бізнесу”, своєрідною „юною забавою” колишнього уряду [12]. Під час листопадового візиту до Києва колишній президент США Б. Клінтон познавчався з вітчизняних аналітиків: „продаж „Криворіжсталі” надихає американських інвесторів”, а „інвестиційний клімат в Україні істотно поліпшився”. Подібно у червні 2005 р. тодішній голова РНБО П. Порошенко стверджував, що інвестори бояться не так реприватизації, як того, що все залишиться по-старому, але надалі відомий політик чомусь не повертався до власних оцінок.

Чи не найкраще про життєвість економічної політики нового уряду свідчить стрімке збільшення валютних резервів протягом січня-листопада 2005 р. з 9,3 до 19,2 млрд. дол. На тлі значного подорожчання сирової нафти і зменшення попиту на

металопродукцію на світових ринках, що позначилося деяким погіршенням торговельного балансу, це означає зменшення відпливу капіталу. Збільшенню валютних резервів не зашкодила квітнева ревальвація гривні, яку критикували з не меншою затятістю, ніж реприватизацію чи спроби обмеження монополізму на товарних ринках. Яких лише аргументів не наводили: зниження прибутків підприємств-експортерів, знецінення заощаджень, передусім малозабезпечених прошарків населення, які звикли тримати гроші в шкарпетках хто 50, хто 100 доларів, тимчасовий засіб для зниження цін на пальне, „удар” по кишені простих громадян, що не зупинить зростання цін, а навпаки, лише посилить подорожчання, засіб „вибити” до кінця року членство у СОТ, „фіктивний процес”, що лише погіршує ситуацію, „атака” на середній клас і т.п. Відомий своїми екстравагантними заявами народний депутат Т. Чорновіл відразу ж проголосив, що ревальвація гривні стала причиною низки критичних явищ в економіці і соціальній сфері та вніс проект постанови про звільнення з посади голови правління НБУ В. Стельмаха.

Навіть деякі члени урядової команди не зрозуміли переваг ревальвації гривні як засобу гальмування інфляції, здешевлення критичного імпорту енергоносіїв, попередження спекуляцій на ринку урядових облігацій. Тодішній міністр економіки С. Терьохін, який на початку квітня радив позбуватися іноземної валюти, несподівано заявив, що стрімке зміцнення гривні може сповільнити зростання ВВП на 2% у 2005 р. Пояснення авторитетних спеціалістів, що девальваційного запасу гривні з 1998—99 рр. вистачить ще надовго (радник голови правління НБУ В Литвицький), а сприяння експорту можна довести до абсурду, коли це вже буде розкрадання держави (В. Рябошлик з Інституту реформ), виглядали голосом волаючого у пустині.

Втрачені можливості. Наприкінці листопада ц.р. експерти Німецької консультативної групи визнали, що станом на кінець 2005 р. українська економіка перебуває у значно кращому стані, ніж наприкінці 2004 р. Такі оцінки чомусь не тиражуються вітчизняними ЗМІ з такою інтенсивністю, як це відбувалося влітку ц. р. з ультра-критичними пасажами іноземних експертів А. Ослунда, А. Коена чи Б. Немцова та аналітичною „підтанцьовкою” вітчизняних „спеців”, як штатний радник усіх (!!!) українських президентів О. Пасхавер [11]. До речі, у вересні 2004 р. А. Ослунд переконував, що „для національних інтересів США насправді немає особливої різниці між Ющенком та Януковичем” [7]. Звичайно, що така позиція не передбачала прихильності до нової влади. У листопаді 2005 р. Б. Немцова „попросили” з посади голови ради директорів концерну „Нефтяной” — з висоти такої посади впорядкування

нафтового ринку в Україні не могло не розглядатися „анти-ринковим” кроком. А. Коен з Heritage Foundation, який у липні 2005 р. бідкався наслідками „популістського курсу” нового українського уряду (його статтю згадали практичні всі вітчизняні ЗМІ), у квітні на регулярних „Російських читаннях” у Москві пояснював аудиторії як Росія і США можуть „вибудувати більш стабільні, взаємовигідні стосунки”. Заокеанський експерт стверджував, що після 11 вересня відносини між обома країнами помітно поліпшилися і вбачав у цьому „безумовну заслугу особисто президента Путіна і російського керівництва”, закликав побудувати „трубу до Мурманська”, і порівнював плани Західної Європи обмежити поставки газу з Росії та збільшити імпорт іранського газу із потраплянням „з вогню і в полум’я” [1]. Зрозуміло, що від такого фахівця-русофіла не варто чекати на об’єктивну оцінку процесів у вітчизняній економіці.

Чи були варіанти кращого розвитку подій? Були, якби реприватизацію „Криворіжсталі”, а разом з нею ще 30—40 „вкрадених у держави об’єктів”, було оперативно завершено ще у квітні-травні. Найперше це дозволяло закріпити позитивні тенденції у фіскальній політиці та нейтралізувати очікування щодо можливої фінансової дестабілізації внаслідок виконання занадто щедрих соціальних обіцянок. Отримані кошти дозволяли з легкістю вирішити і м’ясну, і цукрову, та ще десяток подібних проблем.

Без іноземних інвестицій на зразок придбання „Криворіжсталі” Л. Мітталом неможливо створити максимальну кількість ефективних “точок зростання” в українській економіці, забезпечити конкурентне середовище і змусити українських підприємців інвестувати кошти у розвиток виробництва, а не політичні проекти чи спортивні команди. Якщо українські власники металургійних комбінатів на поліпшення кон’юнктури відповіли збільшенням кількості футбольних команд, то менеджери Л. Міттала з перших днів взялися до заміни мартенів на конвертори. Індусів не лякають ні розтиражовані „утиски приватної власності”, ні можливе подорожчання російського газу втричі. Можна лише пошкодувати, що замість анонсованих 30—40 підприємств ефективного власника знайшла лише „Криворіжсталь”. Отримання значних іноземних інвестицій вже у перші 3—4 місяці нової влади дозволяло попередити какофонію панічних заяв про „погіршення інвестиційного клімату” і створити необхідний „запас міцності” на випадок подорожчання енергоносіїв чи погіршення кон’юнктури експортних ринків, а також посилити ефект від абсолютно необхідної ревальвації гривні, адже за перші місяці 2005 р. валютні резерви зросли на 4 млрд. дол. і їх подальша монетизація перешкоджала зниженню інфляції.

І нарешті найголовніше. Реприватизація „Криворіжсталі” дозволяла запобігти падінню довіри до нової влади — це була як гідна відповідь на „безконкурсну приватизацію” часів Л. Кучми [17, с. 22—23], так і надійний засіб реалізації ключової тези передвиборчої кампанії В. Ющенко, що „перешкода розвитку української економіки сьогодні існує тільки одна — апетити бізнесово-політичних кланів, які звикли красти і не навчилися працювати” [16, с. 11].

Критика економічної політики першої половини 2005 р., не кажучи про потурання нібито об’єктивним „кризовим” явищам, — це колосальна помилка пропрезидентської команди, своєрідний політичний „самостріл”, який дезорієнтував прихильників радикальних змін в Україні та світову громадськість. Оточення президента В. Ющенко потрапило у політтехнологічну “кризову” пастку, коли однаковою мірою замовчувалися об’єктивні досягнення нової влади і катастрофічні прорахунки уряду В. Януковича. Почав пропагуватися своєрідний політичний “мазохізм”, коли найвищою доблестю почало вважатися „визнання власних помилок” і жалісливі перепросини. Кульмінацією стали вересневі домовленості в стилі Мюнхена-1938, які радикально заперечили ще один ключовий аргумент передвиборчої кампанії В. Ющенко: „покарання злочинців має бути невідворотним, інакше народ втрачає віру в справедливість” [16, с. 11]. Так і сталося.

Практичні висновки. Потрібно пересилити особисті амбіції, включно з найвищим рівнем — президентським, і запропонувати громадськості об’єктивну оцінку економічної ситуації 2004 р.: а) не зростання, а шкідливий “перегрів” економіки, б) гігантські статистичні маніпуляції, в) надмірне збільшення обсягів виробництва у металургії (значна частина продукції потрапила не на ринок, а у складські запаси) поєднувалося з руйнацією аграрного сектора. Необхідно визнати, що економічна політика першої половини 2005 р. була безальтернативною. Подолання інфляційних наслідків політично мотивованої експансійної політики 2003—04 рр. вимагало мобілізації надходжень у бюджет та обмеження пропозиції грошової маси. На тлі успадкованого „розвалу” сільського господарства не вдалося оперативно здешевити м’ясо і м’ясопродукти, оскільки збільшенню дешевого імпорту перешкодили аграрні „поміщики” у Верховній Раді. Вони ж перешкодили своєчасному прийняттю законодавства про вступ до СОТ. Назріла демонополізація і детінізація української економіки так чи інакше передбачала “непопулярні” адміністративні рішення, так що їх шалена критика в „кишенькових” засобах масової інформації — це свідчення дієвості зроблених кроків. Не слід забувати, що історичний напад на англійські кораблі в Бостонській бухті зумовило не підвищення, а якраз зниження ставок імпортного мита на чай. Це викликало такий шалений спротив впливових посередників, що наслідком

стала війна за незалежність США. Не слід сподіватися, що лібералізація по-українськи могла залишитися непоміченою у бізнес-колах, звиклих до роботи за „сірими” схемами і з високим ступенем адміністративного захисту.

Література

1. Биков П. “Америка - это национальное государство” // Эксперт. — 2005. — № 15. — 18 апреля.
2. Гальчинський А. Макроекономічні та монетарні передумови політики зростання // Вісник НБУ. — 2004. — № 8. — С. 6—8.
3. Крючкова І. Перманентна цінова гонка на тлі розгортання інвестиційної кризи // Дзеркало тижня. — 2005. — № 27—28. — 16 липня.
4. Крючкова І. Куди котимося? // Дзеркало тижня. — 2005. — № 32. — 20 серпня.
5. Крючкова І. Анатомія гальмування // Дзеркало тижня. — 2005. — № 46. — 26 листопада.
6. Мунтіян В. Економічне затування — результат деструктивної політики уряду // Економіст. — 2005. — № 9. — С. 21—25.
7. Потехін О. США найбільше опиралися сценарію "Кучма-3" і не дуже сподівалися на перемогу Юшенка / <http://www.pravda.com.ua/news/2005/12/22/36912.htm>
8. Приходько О. За шість місяців серйозну реформу не здійснити. Старший віце-президент Economist Intelligence Unit Деніел Торнілі про досягнення й перспективи // Дзеркало тижня. — 2005. — № 47. — 3 грудня.
9. Рахманін С. Віце-прем'єр Роман Безсмертний: „Майдан ділити не можна” // Дзеркало тижня. — 2005. — № 41. — 22 жовтня.
10. Соболев Б. Незаангажований погляд на економічне диво в Україні // Дзеркало тижня. — 2004. — № 39. — 2 жовтня.
11. Столяров К. Олександр Пасхавер: „Коли влада бореться з економікою, це дуже небезпечно” // Дзеркало тижня. — 2005. — № 40. — 15 жовтня.
12. Федоренко Д. „...Исчезли юные забавы...” Влада змінює реприватизацію на стратегію вибудовування відносин із бізнесом // Дзеркало тижня. — 2005. — № 45. — 19 листопада.
13. Шангіна Л. У чаду економічного дива, або що ж ви робите, панове? // Дзеркало тижня. — 2004. — № 29. — 24 липня.
14. Шевчук В. Небезпека політичного циклу в економічній політиці // Дзеркало тижня. — 2004. — № 41. — 23 жовтня.
15. Юрчишин В. З чим ми прийдемо на „Український Давос” // Дзеркало тижня. — 2005. — № 22. — 11 червня.
16. Ющенко В. Вірю в Україну. — К.: „Азбука”, 2004. — 39 с.
17. Ющенко В. Вірю в Україну. — Дрогобич.: „Коло”, 2000. — 85 с.